

Анна Покровская

Империята на Чингис хан

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Анна Покровская,

ИМПЕРИЯТА НА ЧИНГИС ХАН, 248 стр.

Превод: Петя Талева

На корицата: Миниатюра от „Колекция от хроники“ от Рашид ад-Дин, XV век. „Хан Бату на трона на Златната орда“.

Чингис хан е най-великият завоевател в историята на човечеството. Неговата империя се простира от Тихия океан до Централна Европа, включително цял Китай, Средния Изток и Русия. Как неграмотен номад като него от Централна Азия може да завладее половината свят и със своята мощ да засенчи Александър Велики и Юлий Цезар, и дори Наполеон? Като наследник на обеднял род, принуден да се препитава с лов на мармоти, успява да се издигне над обкръжението си, да обедини монголските племена и да създаде невероятно мощна армия. Защо точно монголите стават „главните нарушители“ във времена, когато всички и навсякъде воюват? Истината е, че именно те са били по-силни и по-организирани от останалите, и са били водени от изключителен владетел?

Отговори на тези и много други въпроси дава настоящата книга на Анна Покровская, в която умело са съчетани подробни описания на различни походи и битки и колоритни разкази за бита, културата и народните обичаи на монголите.

За поръчки от сайта

www.paritetbg.com — 20% отстъпка!

Предпечатна подготовка Паритет ООД

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-426-5

Част 1

ТЕМУДЖИН
Великият завоевател и
„Покорител на Вселената“

Великият хан

Чингис хан (1162 - 1227)

*Чингис хан. Неизвестен художник, XIV век.
(Музей на императорския дворец в Тайпе.)
Изображение: китайски албум, рисунка върху коприна
от династията Юен.*

Векове наред името на Чингис хан е синоним на безмилостен и жесток завоевател, който потапя враговете си в реки от кръв и изтрива много народи от лицето на земята. Превземайки нови и нови територии, ханът

обикновено не се церемониял с враговете. Той предавал останалите живи жени на своите воители или устройвал своеобразни конкурси за красота сред пленничките и си избирал най-красивата, която била изпращана в неговия многочислен харем. Колко жени и деца е имал властелинът, не се съобщава.

Чингис хан е велик пълководец, спечелил победи над многократно превъзхождащия го по численост противник. Има легенда, че през 1201 година стрелец с лък от вражеска войска го ранил. Монголците спечелили битката и владетелят заповядал да намерят воина, който стрелял с лък срещу него, обаче казал, че той уцелил коня му. Когато намерили воина, вместо да го накажат някак, Чингис хан му предложил да мине на страната на монголците и го удостоил с висока титла.

Когато вече бил на преклонна възраст, Чингис хан, който се грижел за своето здраве и дълголетие, започнал активно да издирва опитни лечители, които да му помогнат да стане безсмъртен. Тогава съратниците му го посъветвали да се обърне към един отшелник, който живеел в планината.

Чингис хан. Филмът „Монгол“, 2007 година.

Ханът изпратил при мъдреца свой сановник, като му заповядал да му подари златна плочка (пайза) с изображение на разярен тигър и с лично послание. В него той съобщавал: „Небето отхвърли Китай за неговия прекален разкош и надменност. А аз, обитател на северните степи, нямам разпътни наклонности. Обичам простите и чисти нрави, отхвърлям лукса и спазвам умереност. Винаги имам една-единствена дреха от груба тъкан и еднаква храна. И аз нося същите дрехи и ям същата храна като говедарите и конярите“. По-нататък той убеждава мъдреца, че от най-древни времена не е имало такова царство, каквото е създал. „Званието ми е голямо и задълженията ми са важни (...). Пожали моя народ. Или от милост към мен ми съобщи средство за продължаване на живота“ – написал пълководецът.

Отначало китайският мъдрец твърдо отказал да отиде при Чингис хан, но после все пак решил да тръгне на дълъг път и да се срещне с него. Пътувал две години. Когато влязъл в неговата шатра, не паднал на колене, а само се поклонил.

„Чингис хан, с тъмно лице и рижа, прошарена брада, с черна кръгла шапка с голям изумруд и три лисичи опашки, падащи на раменете му, седял на златен трон с подвижни крака. Вторачил се с немигащи, зелени като на котка очи, в стария мъдрец, немощен и беден, от когото очаквал своето спасение. Чингис хан бил, както и неговият гост, в проста черна дреха, и космите на брадата му също били покрити с белия скреж на старостта“ – пишат летописците. Мъдрецът веднага признал, че лекарство, даряващо дълголетие, не съществува. Ханът му благодарил за неговата честност и го оставил при себе си. Няколко месеца мъдрецът живял при Чингис хан, споделял с него своите знания и мисли. А той се вслушвал в някои от тях.

Не само животът на пълководеца, но и неговата смърт

Монголски стрелци с лък.

Рисунка от японския „Свитък за монголското нашествие“, XIII век.

са обвити в тайни. Според бележки на търговеца и пътешественик Марко Поло, който се позовава на древни източни ръкописи, при обсадата на Тангутското царство¹ през 1227 година вражеска стрела ранила хана в коляното. Започнало заразяване на кръвта, което довело до смърт. От своя страна, китайски източници твърдят, че великият пълководец, завоювал половината свят, умрял от това, че по време на обсадата на един град се отровил от парите, излизащи от боклуците и градските нечистотии и от разлагащите се трупове. А татарски летописи предлагат най-необикновения вариант – Чингис хан бил убит от тангутска царица. Тя попаднала в харема на пълководеца и по време на брачната нощ прегризала гърлото на завоевателя, вероломно ограбил нейната родина. Но и тази версия няма доказателства.

¹ Тангутска държава или Си Ся, съществувала от 1038 до 1227 година в днешните китайски провинции Гансу, Шанси и Нинся. Създадена от тангутите, народност, сродна на тибетците. - Бел. прев.

След смъртта на Чингис хан останали несметни богатства, които не престават да тревожат умовете на неговите потомци. Според историците става дума за петстотин тона злато и три хиляди тона сребро в кюлчета. Според легендата великият завоевател, предчувствайки своята кончина, преди последния поход се разпоредил да се претопят скъпоценностите в кюлчета и да скрият всичките му богатства в седем кладенеца. Но някои изделия останали незасегнати. Говори се, че десетки коне, натоварени със съкровища, се проточили на няколко километра. Те носели синия диамант, свален от челото на богинята Шива, златно самородно злато с тегло 78 кг, златна ризница и златния шлем на Чингис хан, а също златни седла и доспехи, златна юрта и трон. Воините, които скрили съкровищата на Чингис хан, веднага били избити. За да се предотврати и най-малкото изтичане на информация, след тях били екзекутирани и техните палачи. Не е известно и къде се намира гробът на завоевателя. Монголски историци предполагат, че последното убежище на легендарния хан се намира в планина на север от Улан Батор, а техни китайски колеги са уверени, че става дума за друго място.

Интересни факти:

Списание Time направило проучване, съставяйки списък на десетте най-богати и влиятелни хора на всички времена и народи. Авторите сравнили богатствата, които са притежавали известни личности, отчитайки времето, в което са живели, както и съществуващите тогава икономически системи. Установено било, че Бил Гейтс, който се смята за един от най-богатите живеещи днес хора, е превъзхождал минимално Чингис хан. А основателят на компанията „Майкрософт“ в този момент е притежавал почти 79 милиарда долара.

*В Златния стан на Чингис хан. Съвременна стенна живопис.
Мемориал на Чингис хан в Ордос (КНР).*

Произход, детство и юношество на Чингис хан

Монголия от XII век се простираше между Китай и Сибир и представлявала сбирщина от дивни, но много борбени племена на номади скотовъдци. Обединенията се изграждали на принципа на кръвното родство: семейство-род-клан-племе. Племената ту враждували помежду си, ту се сдобрявали (когато враждували, било нормално някое племе да бъде напълно унищожено). Но те не застрашавали могъщия Китай, където тогава управлява династията Дзин. Човекът, който променя всичко, става Темуджин, синът на Есугей-багатур.

*Древни изображения на елени върху камъни
в Монголия и Източен Сибир*

„Еленовите камъни“ са масивни обработени каменни плочи с изображения, открити в Алтай, Тува, Забайкалието, Монголия, Китай и на други места. На рисунките, изсечени върху повърхността или нанесени с охра, най-често се виждат елени.

Камъните се подреждали като ограда около т.нар. плочести гробове, както и в места на култови тържества и жертвоприношения. Около гробовете обикновено „еленовите камъни“ са ориентирани с лицевото изображение на изток.

Датирани са от късната бронзова и началото на желязната епоха, която обхваща периода от средата на I хилядолетие пр.н.е. до XII век.

Темуджин бил роден през 1155 година (според други източници през 1162 или 1167 година) в долината Делюн Болдок (предполага се, че е на територията на съвременна Русия, на 8 километра северно от монголската граница). Бащата на Темуджин бил Есугей – представител на знатния род Борджигин и вожд на много монголски племена. Есугей отвлякъл майката на Темуджин – Хоелун, от съседното племе меркити, според разпрос-

транения степен обичай. Темуджин получил това нетипично за монголците име в чест на татарския вожд Темуджин-Уге, който бил победен и убит от Есугей. Бащата на Темуджин уважавал победения враг и вярвал, че заедно с името при новороденото дете ще преминат неговата сила и храброст.

Това е интересно:

Според легендата Чингис хан се родил със съсирек на юмрука, което предсказвало съдбата на велик предводител. Годината на раждането на Темуджин не е напълно изяснена, тъй като източниците сочат различни дати: 1162, 1155 или 1167. В Монголия за дата на раждането на Чингис хан се смята 4 ноември.

Хабул хан

Хабул хан (Кабул хан), дядо на Есугей и пра-дядо на Чингис хан, е монголски вожд, който оглавил през първата половина на XII век голямото родово обединение „Всички Монголци“. Някои изследователи смятат, че то е било първообраз на държава. Той успял да отблъсне нахлуването на армията на Дзин, а след това събрал вой-

ска и тръгнал да ограбва Северен Китай. Със смъртта на Хабул хан племенният съюз се разпаднал до голяма степен поради това, че той назначил за свой наследник

хан Амбигай, син на Сенгун Билге от племето тайджиут, като пренебрегнал седемте си сина.

Бащата на Темуджин бил предводител на голяма част от монголските племена, основател на клана Кият Борджигин. По време на лов Есугей се натъкнал в степта на меркитите и красивата девойка Хоелун от племето олхонут. Той се възхитил на необикновената красота на момичето, върнал се за своите братя и я отвлякъл от меркитите. Освен бъдещия Чингис хан Хоелун родила на Есугей още трима синове и дъщеря Темулун. Есугей умрял млад, когато най-големият син Темуджин бил на не повече от девет години.

На девет години Темуджин тръгнал заедно с баща си към земите на техния стар приятел Дей Сечен, водач на племето унгирати, и там бил сгоден за Бьорте, дъщерята на вожда. Според тогавашните обичаи Темуджин останал да живее при родителите на своята невеста, а баща му тръгнал към дома им сам. Според преданието, по обратния път Есугей, изморен и жаден, поискал вода от група татари. Те го напоили, тъй като в степта законът за гостоприемството бил по-важен от кръвното отмъщение. Но когато Есугей се върнал вкъщи, се разболял тежко (според легендата водата била отровена) и след три дни умрял. Оттогава в детството на Темуджин започнали тежки времена.

Новият водач на мястото на Есугей станал неговият роднина Таргутай, който се опасявал, че меркитите ще отмъстят за отвличането на Хоелун, майката на Темуджин. Таргутай решил да вземе всички добитък и да изгони вдовиците и децата на Есугей от племето, за да се предпази от гнева на отмъстителните си съседи. След

това Темуджин заедно със семейството си прекарал няколко години в степта на ръба на гладна смърт.

Таргутай се страхувал, че когато порасне, Темуджин ще поиска да си отмъсти за гнусното предателство, затова решил да го плени. Темуджин бил заловен и му наденали дървени окови с отвор за главата и за ръцете. С такива окови човек не можел нито да пие, нито да яде, а можел само да се надява на състраданието на околните. С тях Темуджин живял, докато станал на петнайсет години.

Чингис хан, снимка от филма „Монгол“.

Но една нощ той все пак избягал и се скрил под водата в близкото езеро. Започнали да го търсят, ратаят Сорган Шира го забелязал скрит под водата, но не го издал. След като издирването приключило, Темуджин излязъл от водата и отишъл в къщата на ратая, надявайки се той да му помогне да избяга.

Сорган Шира се страхувал от гнева на Таргутай и затова отказал на беглеца и искал да го изгони, но неговите синове се застъпили за Темуджин и убедили баща си да

му даде кон и оръжие. Години по-късно Темуджин дарил това семейство с привилегировано положение в своята държава.

Когато се върнал в степта при семейството си, Темуджин все още се стеснявал да отиде при своята годеница Бьорте, защото бил беден (а Бьорте много години чакала предано своя жених). Той започнал да се занимава със скотовъдство и дребна търговия, постепенно развил стопанството и харесал мирния живот.

Веднъж неизвестни крадци отвели всичките му коне, което му нанесло тежък удар. Темуджин тръгнал да ги търси и срещнал момъка Боорчу, който се съгласил безкористно да му помогне. Заедно те успели да проследят и да убият конекрадците, да върнат конете и да вземат богатата плячка. Така Темуджин намерил първия си истински приятел, който и по-нататък бил най-близкият му съратник в държавните дела.

Интересни факти:

През 2003 година в „Американско списание за човешка генетика“ са публикувани резултатите, получени от група учени, изследвали ДНК на 2000 души от различни кътчета на Евразия. За тяхно изумление се оказало, че при много от изследваните комплектът от Y-хромозоми е толкова близък, че те могат да бъдат причислени към едно семейство. Според приблизителни изчисления, сега към това „семейство“ принадлежат шестнадесет милиона души – от Каспийско море до Тихия океан. Този феномен може да се обясни само с общ прародител, който е живял на границата между XII и XIII век и е пръснал по половин Евразия изключително силен генетичен материал. Биолозите правят извода, че най-вероятният кандидат за ролята на „прародител“ на континента е притежателят на много жени и наложници, създателят на империя, която точно отговаря на „територията на общия ген“ – Чингис хан.

Есугей-багатур, бащата на Чингис хан, според представата на съвременен художник.

Карта на монголските завоевания.